

YARGITAY
10.HUKUK DAİRESİ

Esas No. 2013/359
Karar No. 2013/5041
Tarihi: 18.03.2013

İlgili Kanun / Madde
5510 S. SGK/41

- ***SİGORTALI LEHİNE YENİ HAKLAR GETİREN SOSYAL GÜVENLİK YASALARININ YÜRÜRLÜĞE GİRDİĞİ TARİHTEN ÖNCEKİ OLAYLARA DA UYGULANABİLECEĞİ***
- ***TUTUKLULUK HALİNİN BORÇLANILABİLMESİ İÇİN SİGORTALININ BERAAT ETMESİNİN GEREKMESİ***
- ***SİGORTALININ ÖLÜMÜ HALİNDE HAK SAHİPLERİNİN TUTUKLULUKTA GEÇEN SÜRENİN BORÇLANILMASINI İSTEYEBİLMESİ***
- ***SUÇSUZLUK KARİNESİ***

ÖZETİ Sosyal güvenlik hukukunun ilgi alanı kamusal olup otoritesi kamu düzenini ilgilendirmektedir. Bu nedenle sosyal güvenlik hukuku ile ilgili yasalar yürürlüğe girdiği andan itibaren derhal hukuksal sonuçlarını doğurur.

Sosyal güvenlik hukukunun özel ve kamusal niteliği itibarıyla ve daha önceki Kanunlarda olmayıp 5510 sayılı Kanunla getirilen, sigortalıların lehine olan dava konusu borçlanma hakkının; "Sigortalı iken herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlardan bu suçtan dolayı beraat edenlerin tutuklulukta veya gözaltında geçen süreler" uygulanmasını engelleyen bir düzenlemenin olmaması nedeniyle, 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce meydana gelmiş olaylara uygulanması gerektiği kabul edilmelidir.

Evrensel bir değer haline gelmiş olan suçsuzluk karinesi, ceza yargılaması işlemlerinin, hukuka aykırı sayılabilecek hilelere başvurmada, kandırma, yanıltma ve zorlama gibi irade serbestisini engelleyen yollara sapılmaksızın kanun tarafından önceden öngörülmüş esaslar çerçevesinde ve yeterli savunma imkanları sağlanarak yapılması şeklinde tanımlanabilecek adil yargılanma hakkının bir unsurudur. Sanığa, kusuru ispat edilmeden önce suçlu gibi muamele görmesini önleyen, dokunulmaz, anayasal (AY m. 38/4, 15/4) bir hak olup, mahkemelerin tarafsızlığı garantisini verir ve kişi, suçlu olduğu mahkeme hükmüyle kesinleşmeden hiçbir şekilde suçlu olarak nitelendirilemez. Bu yönde, suçsuzluk karinesinin iki fonksiyonu ön plana çıkmaktadır: Karine, ilk olarak, ceza yargılamasının gidişine, işleyişine üstün bir usulü kural olarak yön vermekte, yukarıda ifade edildiği gibi bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde adil yargılamanın garantisini oluşturmaktadır. İkinci ise, suçluluğun tayininin yargılama kuralları çerçevesinde yargılama makamlarına düştüğünü hükme bağlamaktadır. Ceza yargılamasında sanık, suçluluğu ispatlanıncaya kadar suçsuz sayılacaksa da, bu onun hakkında mahkumiyete kadar hiçbir şey yapılamayacağı anlamına gelmemektedir. Zira sanık, henüz suçlu değilse de, şüpheli olması nedeniyle masum da değildir. Bu nedenle, sanıklar hakkında bir takım yargılama önlemlerini almak, belli sınırlar içinde kalmak kaydıyla suçsuzluk karinesini ihlal etmez. Suçsuzluk karinesi, suç isnadının gerçekleştiği, yani kişinin geniş

anlamda sanıklık statüsüne girdiği andan itibaren ceza yargılamasının tamamında, ceza davasının esasına girilmediği durumlarda ve ceza yargılamasına bağlı diğer yargılamalarda geçerlidir. Ayrıca, yargılama organları dışındaki tüm resmi makamları ve üçüncü kişileri de bağlayan temel bir ilkedir. Bu nedenle, gerek ceza yargılaması görevlileri gerekse bunun dışındaki resmi görevliler, suçsuzluk karinesini ihlal eden, sanığı suçlu olarak gösteren, sanığın suçlu gibi işlem görmesine neden olan işlem ve eylemlerde bulunmamalıdır(Yrd. Doç. Dr. İlhan Üzülmaz TBB Dergisi Sayı 58 s. 41 vd).

Yapılan açıklamalar çerçevesinde somut olayda; tutuklu olarak yargılandığı ve mahkum olduğu ceza davası kararının temyizi safhasında; vefat etmesi nedeniyle mahkumiyet kararı kesinleşmeyen ve bu durumda hakkında açılan davanın ortadan kaldırılmasına karar verilen davacının murisi Aydın Aker'in, olması gerektiği sonucuna ulaşılan suçsuzluk halinin hukuki nitelik olarak, sosyal güvenlik ilkeleri ışığında, yukarıda belirtilen 5510 sayılı Kanunun 41/f maddesinde belirtilen "beraat" hükmünde değerlendirilmesi ve bu yönde davaya konu tutuklu kaldığı sürelerin borçlanılmasının mümkün olduğunun; aksinin idari ve adli olarak suçsuzluk karinesinin ihlali anlamı geldiğinin belirgin bulunmasına göre, yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA.

Dava, muris kocanın tutuklulukta geçirdiği sürenin borçlanılabileceğinin tespiti istemine ilişkindir. Mahkeme, davanın kabulüne karar vermiştir.

Hükmü, davalının avukatının temyiz etmesi üzerine, temyiz isteğinin süresinde olduğu anlaşıldıktan ve Tetkik Hâkimi Mustafa Arınmış tarafından düzenlenen raporla dosyadaki kağıtlar okunduktan sonra işin gereği düşünüldü ve aşağıdaki karar tespit edildi.

Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanunî gerektirici sebeplere ve özellikle; 26.08.1988 – 02.07.2003 tarihleri arasında 326 gün 506 sayılı Kanun kapsamında sigortalılığı olan ve 19.07.2007 tarihinde ölen muris koca Aydın Aker'in, 04.05.2006 – 19.07.2007 tarihleri arasında tutuklu kaldığı ve mahkumiyetle sonuçlanan ceza davasının temyiz incelemesi yapılan safhasında (ölümü nedeniyle) Yargıtay tarafından 29.04.2008 tarihinde ortadan kaldırma kararı verildiği anlaşılmaktadır.

01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren, sigortalıların borçlanılabileceği süreler başlığını taşıyan 5510 sayılı Kanunun 41. maddesi ile, sosyal güvenlik mevzuatımızda daha önce var olan yurtdışı hizmet borçlanması, askerlik borçlanması ile grev ve lokavtta geçen sürelerin borçlanması haklarına ek olarak yeni borçlanma hakları getirilmiştir. Bunlardan birisi olarak, anılan madde; "Bu Kanuna göre sigortalı sayılanların; ... f) Sigortalı iken herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlardan bu suçtan dolayı beraat edenlerin tutuklulukta veya gözaltında geçen süreleri, ... kendilerinin veya hak sahiplerinin yazılı talepte bulunmaları ve talep tarihinde 82. maddeye göre belirlenen prime esas günlük kazanç alt ve üst sınırları arasında olmak üzere, kendilerince belirlenecek günlük kazancın % 32'si üzerinden hesaplanacak primlerini borcun tebliği tarihinden itibaren bir ay içinde ödemeleri şartı ile borçlandırılarak, borçlandırılan süreleri sigortalılıklarına sayılır." hükmünü içermektedir.

Bilindiği üzere yasaların geriye yürümesi konusunda mevzuatımızda genel bir düzenleme bulunmamaktadır. İlke olarak her yasa yürürlüğe girdiği andan itibaren derhal hukuksal sonuçlarını doğurmaya başlar. Bunun doğal sonucu da, yasaların yürürlüğe girmelerinden önceki olayları etkilemeyeceği, başka bir anlatımla geriye yürümeyecekleridir. Ancak devam eden uyuşmazlıklarda, tamamlanmamış hukuki durumlara yeni yasa veya düzenleyici kural "derhal yürürlüğe girme" niteliği nedeniyle uygulanacak ve hukuki sonuçlarını doğuracaktır. Bu gibi durumlarda yasaların geriye yürümesi değil ani etkisi söz konusudur.

Ne var ki, sosyal güvenlik hukukunun ilgi alanı kamusal olup otoritesi kamu düzenini ilgilendirmektedir. Bu nedenle sosyal güvenlik hukuku ile ilgili yasalar yürürlüğe girdiği andan itibaren derhal hukuksal sonuçlarını doğurur.

Sosyal güvenlik hukukunun özel ve kamusal niteliği itibarıyla ve daha önceki Kanunlarda olmayıp 5510 sayılı Kanunla getirilen, sigortalıların lehine olan dava konusu borçlanma hakkının; "Sigortalı iken herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlardan bu suçtan dolayı beraat edenlerin tutuklulukta

veya gözaltında geçen süreler" uygulanmasını engelleyen bir düzenlemenin olmaması nedeniyle, 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce meydana gelmiş olaylara uygulanması gerektiği kabul edilmelidir.

Burada önemle belirtilmelidir ki; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 18.05.2011 tarih, 2011/10-311 Esas, 2011/322 Karar sayılı ilamında da benimsendiği üzere; sigortalı olmadan önce davaya konu durumun sözkonusu olması halinde borçlanma hakkından söz etmek mümkün olmayıp; herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlardan bu suçtan dolayı beraat edenlerin tutuklulukta veya gözaltında geçen sürelerinin borçlanma hakkından yararlanılabilmesi için evvelinden sigortalılık tescilinin yapılmış olması yeterli sayılmalıdır. Tutuklanma veya gözaltına alınma tarihinde ayrıca aktif sigortalı olunması gerekli değildir.

Öte yandan, ceza yargılamasındaki amaç, maddi gerçeğe ulaşmaktır. Fakat, ceza yargılamasında maddi gerçek ne pahasına olursa olsun araştırılmamakta, bu faaliyetin yargılama kurallarına uygun olarak insan hakları ihlal edilmeksizin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda ceza yargılamasında maddi gerçeğin araştırılması, sanık hakları olarak da nitelendirilen bir takım ilkelerle sınırlandırılmış olup, sanığa verilen kanunların tanıdığı hak ve yetkilerin gereği gibi kullanılabildiği bir süreç sonunda ulaşılan gerçeğe değer verilmektedir.

Sanık haklarından birisi olan suçsuzluk karinesi, bir suçtan dolayı kovuşturulan kişinin, suçluluğu mahkeme kararıyla sabit olmadıkça suçlu olarak kabul edilmemesini ifade eder. Bazen suçsuzluk karinesi, bazen de masumluk karinesi olarak isimlendirilen bu kavram; 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 11/1. maddesinde, "Kendisine bir suç yüklenen herkes, savunması için gerekli olan tüm güvencelerin tanındığı açık bir yargılama sonunda, yasaya göre suçlu olduğu saptanmadıkça, suçsuz sayılır." ve 1950 tarihli İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin (İHAS) 6/2. maddesinde, "Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır." düzenlemelerinde yer edinmiştir. Türkiye, 1948 tarihli Bildirge ve 1950 tarihli Sözleşme'ye taraftır. Suçsuzluk karinesi, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda açıkça düzenlenmemiş ise de, 1982 Anayasası'nın 38/4. maddesinde, "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz" şeklinde, yasama, yargı ve yürütmeyi bağlayan ilke olarak mevzuatımızdaki yerini almıştır.

Karine, hukuk dilinde bilinenden bilinmeyişi çıkarmaya yarayan hukuki istidlallere (Bir konuda kanıtlara dayanarak sonuç çıkarma) verilen isimdir. Başka bir deyişle karine, bir hüküm vermek için "tecrübe kuralı ile karşılaştırma" denilen faaliyetin daha önceden benzer olaylar dolayısıyla yapılması ve gelecekteki bütün olaylarda uygulanacak mücerret sonucun önceden çıkarılmasıdır. Karine, vicdani kanaate ulaşmada veya ispat işleminde başvurulacak bir durumdur. Suçsuzluk karinesinde ise, böyle gerçeğe uygun ya da sabit olduğu kabul edilen bir olaydan başka bir olayın varlığı sonucuna ulaşılması söz konusu değildir. Suçsuzluk karinesi, kişinin suçsuz olduğu varsayımı ile hareket edilmesini gerektiren temel bir haktır. Suçsuzluk karinesi, geleneksel bir hukuk ilkesi olmasının dışında, hukuk devleti anlayışının doğal bir sonucu olarak da kabul edilmektedir. Karinenin, insan haklarına saygı prensibi çerçevesinde içeriği belirlenmeli ve sınırı çizilmelidir. Suçsuzluk karinesi, manevi sorumluluk esasına dayanan maddi ceza hukukunun sonucu olarak değerlendirilmelidir. İnsana saygı düşüncesinden kaynaklanan suçsuzluk karinesinin hukuki niteliği, suçlu sayılmamanın diğer anlamı olarak masum sayılma kabul edilmelidir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) göre de, suçsuzluk karinesinin etkisi ceza davasının yalnızca sonucuyla sınırlı değildir. Suçlama anından itibaren yargılama faaliyetinin tüm aşamalarında ve tüm resmi makamlar önünde geçerlidir. Suçsuzluk karinesi, davanın esasına girilmediği durumlarda ve asıl dava ile bağlantılı diğer davalarda da geçerlidir. Mineli/İsviçre davasında, yerel mahkeme davayı işin esasına girmeden zamanaşımı nedeniyle düşürmüştü, fakat mahkeme giderlerinin davalı tarafından (AİHM önünde davacı) ödenmesine hükmetmiştir. Yerel mahkeme kararını davalının "görünüşe göre" ve "büyük ihtimalle" mahkum olacağı öngörüsüne dayandırmıştır. AİHM ise, bu öngörünün muhtemel bir kusurluluk kabulü olduğunu, İHAS 6/2. maddenin ceza davasının tamamında uygulanması gerektiğini vurgulayarak taraf devleti mahkum etmiştir. Aynı şekilde, I ve C/İsviçre olayında da, İsviçre yerel mahkemesi davayı zamanaşımı nedeniyle düşürmüştü ve fakat davalının "suçlu" ve "ısrarcı bir şekilde kanunu ihlal eden" bir kişi olduğundan bahisle dava masraflarını ona yüklemiştir. AİHM olayda suçsuzluk karinesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir. AİHM'e göre, masumiyet karinesi sadece bir yargıç veya mahkeme tarafından değil, başka kamu makamları tarafından da çiğnenebilir. "AİHM'nin bu doğrultuda olan bir diğer kararında ifade edildiği gibi," 29 Aralık 1976 tarihli basın toplantısı yapıldığında, Bay Allenet de Ribemont polis tarafından henüz gözaltına alınmıştı, her ne kadar o anda uluslararası bir cinayete yardım ve yataklıkla itham edilmemiş olsa bile, polis tarafından gözaltına alınması ve gözaltında tutulması, Paris sorgu yargıcının birkaç gün önce başlatmış olduğu soruşturma kapsamındaydı ve bu durum kendisini 6/2. madde çerçevesinde "bir suç ile itham edilen" bir kişi haline getiriyordu. AİHM (basın toplantısı sırasında) Fransız polisinin en üst rütbeli bazı görevlilerinin Bay Allenet de Ribemont'dan, hiçbir kayıt ya da kısıtlama getirmeksizin, bir cinayetin azmettiricilerinden biri, dolayısıyla da o cinayetin suç ortağı olarak söz ettiklerini hatırlatır. Bu bariz biçimde başvuruçunun suçlu olduğuna dair bir beyandır. Bu beyan, öncelikle, kamuoyunun bu kişinin suçlu olduğuna inanmasına katkıda bulunmuştur; ayrıca, yetkili yargı mercinin gerçekleri değerlendirmesi

konusunda bir önyargı yaratmıştır. Dolayısıyla, 6/2. madde hükümleri ihlal edilmiştir" (Gilles Dutertre AİHM Kararlarından Örnekler s. 178 vd).

Evrensel bir değer haline gelmiş olan suçsuzluk karinesi, ceza yargılaması işlemlerinin, hukuka aykırı sayılabilecek hilelere başvurmada, kandırma, yanıltma ve zorlama gibi irade serbestisini engelleyen yollara sapılmaksızın kanun tarafından önceden öngörülmüş esaslar çerçevesinde ve yeterli savunma imkanları sağlanarak yapılması şeklinde tanımlanabilecek adil yargılanma hakkının bir unsurudur. Sanığa, kusuru ispat edilmeden önce suçlu gibi muamele görmesini önleyen, dokunulmaz, anayasal (AY m. 38/4, 15/4) bir hak olup, mahkemelerin tarafsızlığı garantisini verir ve kişi, suçlu olduğu mahkeme hükmüyle kesinleşmeden hiçbir şekilde suçlu olarak nitelendirilemez. Bu yönde, suçsuzluk karinesinin iki fonksiyonu ön plana çıkmaktadır: Karine, ilk olarak, ceza yargılamasının gidişine, işleyişine üstün bir usulü kural olarak yön vermekte, yukarıda ifade edildiği gibi bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde adil yargılamanın garantisini oluşturmaktadır. İkinci ise, suçluluğun tayininin yargılama kuralları çerçevesinde yargılama makamlarına düştüğünü hükme bağlamaktadır. Ceza yargılamasında sanık, suçluluğu ispatlanıncaya kadar suçsuz sayılacaksa da, bu onun hakkında mahkumiyete kadar hiçbir şey yapılamayacağı anlamına gelmemektedir. Zira sanık, henüz suçlu değilse de, şüpheli olması nedeniyle masum da değildir. Bu nedenle, sanıklar hakkında bir takım yargılama önlemlerini almak, belli sınırlar içinde kalmak kaydıyla suçsuzluk karinesini ihlal etmez. Suçsuzluk karinesi, suç isnadının gerçekleştiği, yani kişinin geniş anlamda sanıklık statüsüne girdiği andan itibaren ceza yargılamasının tamamında, ceza davasının esasına girilmediği durumlarda ve ceza yargılamasına bağlı diğer yargılamalarda geçerlidir. Ayrıca, yargılama organları dışındaki tüm resmi makamları ve üçüncü kişileri de bağlayan temel bir ilkedir. Bu nedenle, gerek ceza yargılaması görevlileri gerekse bunun dışındaki resmi görevliler, suçsuzluk karinesini ihlal eden, sanığı suçlu olarak gösteren, sanığın suçlu gibi işlem görmesine neden olan işlem ve eylemlerde bulunmamalıdır (Yrd. Doç. Dr. İlhan Üzülmaz TBB Dergisi Sayı 58 s. 41 vd).

Yapılan açıklamalar çerçevesinde somut olayda; tutuklu olarak yargılandığı ve mahkum olduğu ceza davası kararının temyizi safhasında; vefat etmesi nedeniyle mahkumiyet kararı kesinleşmeyen ve bu durumda hakkında açılan davanın ortadan kaldırılmasına karar verilen davacının murisi Aydın Aker'in, olması gerektiği sonucuna ulaşılan suçsuzluk halinin hukuki nitelik olarak, sosyal güvenlik ilkeleri ışığında, yukarıda belirtilen 5510 sayılı Kanunun 41/f maddesinde belirtilen "beraat" hükmünde değerlendirilmesi ve bu yönde davaya konu tutuklu kaldığı sürelerin borçlanılmasının mümkün olduğunun; aksinin idari ve adli olarak suçsuzluk karinesinin ihlali anlamı geldiğinin belirgin bulunmasına göre, yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA, 18.03.2013 gününde oybirliğiyle karar verildi.